

INFORMAČNÝ LIST

OBEHOVÁ EKONOMIKA: POJMY A DEFINÍCIE

EKONOMICKÉ MODELY

V tejto časti sú vysvetlené tri **EKONOMICKÉ MODELY** týkajúce sa obehovej ekonomiky a bežne zaužívaná terminológia.

ZELENÁ EKONOMIKA

“Organizácia OSN pre životné prostredie pracovne definovala zelenú ekonomiku ako takú, ktorá má za následok zlepšenie blahobytu ľudí a sociálnu spravodlivosť, zatiaľ čo výrazne znižuje environmentálne riziká a ekologické nedostatky.”¹ “Najjednoduchším výrazom je zelená ekonomika, ktorá je nízko uhlíková, efektívne využívajúca zdroje a je sociálne inkluzívna.”²

MODRÁ EKONOMIKA

“Iniciované bývalým CEO spoločnosti Ecover, belgickým podnikateľom Gunterom Paulim, modrá ekonomika je otvorené hnutie, ktoré spája konkrétne prípadové štúdie [...]. Ako sa uvádza v oficiálnom manifeste, „s využitím dostupných zdrojov v kaskádových systémoch, [...] sa stáva odpad jedného výrobku vstupom na vytvorenie nového peňažného toku”³

ZDIEĽANÁ EKONOMIKA

“Zdieľaná ekonomika sa týka zdieľania tovaru alebo iných zdrojov viacerými ľuďmi. [...] Zdieľanie umožňuje, aby sa existujúce tovary a zdroje používali v plnej miere, namiesto toho, aby zostali nevyužitú. Vo veľkej miere závisí zdieľanie od prístupu k tovarom prostredníctvom členstva (zdieľanie áut, knižnice zdrojov) alebo interakcie typu peer-to-peer (AirBnB [sic!], zdieľaná jazda, výmeny oblečenia). [...] Obehová ekonomika je viac o tom, ako sa tovary vyrábajú a ako sa opätovne používajú a opravujú ako nový tovar. Zaoberá sa surovinami a zabezpečuje, aby sa nikdy nestali odpadom alebo znečistením.”⁴

¹ <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy/why-does-green-economy-matter/what-inclusive-green-economy>

² <http://www.unitar.org/sites/default/files/uploads/egp/Section1/PDFs/1.3%20Definitions%20for%20Green%20Economy.pdf>

³ <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/schools-of-thought/blue-economy>

⁴ <http://www.theideatree.ca/the-difference-between-the-sharing-economy-and-the-circular-economy/>

DIZAJN

V tejto časti sú vysvetlené pojmy týkajúce sa **DIZAJNU**.

OBEHOVÝ DIZAJN

“Obehový dizajn [...] [je] srdcom obehovej ekonomiky. [...] Zručnosti v dizajne a výrobe obehového výrobku:

- ✓ Výber materiálu optimalizovaný pre opätovné využitie
- ✓ Väčšia modularizácia / štandardizácia
- ✓ Účinnosť výrobného procesu”⁵
- ✓ Dlhotrvácny dizajn (Design to last)
- ✓ Jednoduchšia demontáž

MODULÁRNY DIZAJN

“Modulárny dizajn je dizajnový prístup, ktorý vytvára veci z nezávislých častí so štandardnými rozhraniami. To umožňuje, aby boli výrobky prispôsobené, modernizované, opravené a aby boli diely opätovne použité.”⁶

EKODIZAJN

“Ekodizajn [...] znamená integráciu environmentálnych aspektov do dizajnu výrobku s cieľom zlepšiť environmentálne vlastnosti výrobku počas jeho celého životného cyklu[.]”⁷

“Právne predpisy EÚ o ekodizajne a energetickom označovaní sú účinným nástrojom na zlepšenie energetickej účinnosti výrobkov.”⁸

“Nižšie nájdete uvedené rozdiely medzi súčasnou smernicou o ekodizajne a obehovým dizajnom”⁹, vychádzajúc zo správy¹⁰ od autorov De Groene Zaak a Ethica:

SMERNICA O EKODIZAJNE	PRÍSTUP OBEHOVÉHO DIZAJNU
• Zamerané na produkty; obmedzené na energeticky náročné výrobky a súvisiace skupiny výrobkov	• Systémový prístup: hodnotový reťazec, medzi-organizačný, cezhraničný a medzisektorový prístup
• Rámcová smernica; priamo nestanovuje minimálne environmentálne požiadavky	• Vykonáva tvorbu hodnoty a inovácie, zameriava sa na nové podnikateľské príležitosti
• Snažiť sa zlepšiť energetickú účinnosť výrobkov a obmedziť emisie CO₂	• Obehový dizajn, obchodný model a čistá energia idú ruka v ruku
• Cieľom je minimalizovať negatívny vplyv na životné prostredie prostredníctvom energetického zamerania: „byť menej zlý“	• Zameriava sa na maximalizáciu pozitívnej stopy: tzv. čistý pozitívny prístup (nielen nulové emisie alebo nulový odpad, ale vytvárajúci regeneratívny vplyv): „byť lepší“
• Zachováva lineárny ekonomický prístup: prispôsobuje environmentálne normy súčasnému systému	• Vyžaduje celú podporu ekosystému, žiadna samotná organizácia nemôže uskutočniť prechod na obehovú ekonomiku
• Ekodizajn je otázka životného prostredia	• Obehový dizajn je ekonomická príležitosť

⁵ Ellen MacArthur Foundation (2012): Towards the Circular Economy Vol. 1: an economic and business rationale for an accelerated transition

⁶ <http://simplicable.com/new/modular-design>

⁷ Directive 2009/125/EC of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 establishing a framework for the setting of ecodesign requirements for energy-related products (Text with EEA relevance)

⁸ http://ec.europa.eu/growth/industry/sustainability/ecodesign_en

⁹ <http://degroenezaak.com/Boosting Circular Design for a Circular Economy.pdf>

¹⁰ Table and included text are based on <http://degroenezaak.com/Boosting Circular Design for a Circular Economy.pdf>

ODPADOVÉ HOSPODÁRSTVO A RECYKLÁCIA

V tejto časti sú vysvetlené pojmy týkajúce sa **ODPADOVÉHO HOSPODÁRSTVA A RECYKLÁCIE**.

ODPAD

“Odpad [...] je akákoľvek látka alebo vec, ktorej sa držiteľ zbavuje, chce sa jej zbaviť, alebo je povinný sa jej zbaviť [...]”¹¹

NAKLADANIE S ODPADOM

„Nakladanie s odpadom [...] je zber, preprava, zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadu, vrátane dohľadu nad takýmito činnosťami a nasledujúcej starostlivosti o miesta zneškodňovania a vrátane opatrení prijatých [...] vo funkcii obchodníka alebo sprostredkovateľa a [...] predávaní odpadu [...] [alebo činnosti] zabezpečujúce zhodnocovanie alebo zneškodňovanie odpadov[.]”¹²

HIERARCHIA ODPADOVÉHO HOSPODÁRSTVA

“[...] V právnych predpisoch a politikách, ktoré sa týkajú predchádzania vzniku odpadu a nakladania s odpadom, sa ako poradie priorit uplatňuje táto hierarchia odpadového hospodárstva:

1. predchádzanie vzniku
2. príprava na opätovné použitie
3. recyklácia
4. iné zhodnocovanie, napr. energetické zhodnocovanie [...]
5. zneškodňovanie”¹³

PREDCHÁDZANIE VZNIKU

“Predchádzanie vzniku [...] sú opatrenia, ktoré sa prijímú predtým, ako sa látka, materiál alebo výrobok stane odpadom, a ktoré znižujú:

- množstvo odpadu aj prostredníctvom opätovného použitia výrobkov alebo predĺženia životnosti výrobkov;
- nepriaznivé vplyvy vzniknutého odpadu na životné prostredie a zdravie ľudí; alebo
- obsah škodlivých látok v materiáloch a výrobkoch; [...]”¹⁴

OPÄTOVNÉ POUŽITIE

“Opätovné použitie [...] je akákoľvek činnosť, pri ktorej sa výrobky alebo zložky, ktoré nie sú odpadom, znova použijú na ten istý účel, na aký boli určené; [...]”¹⁵

¹¹ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

¹² Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

¹³ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

¹⁴ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

¹⁵ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

SPRACOVANIE (TREATMENT)

“Nakladanie [...] sú činnosti zhodnocovania alebo zneškodňovania vrátane prípravy pred zhodnocovaním alebo zneškodňovaním [...]”¹⁶

ZHDNOCOVANIE (RECOVERY)

“Zhodnocovanie je akákoľvek činnosť, ktorej hlavným výsledkom je prospešné využitie odpadu, ktorý nahradí iné materiály, ktoré by sa inak použili na splnenie určitej funkcie, alebo pripravenosť odpadu na plnenie tejto funkcie v závode alebo v širšom hospodárstve.”¹⁷

PRÍPRAVA NA OPĚTOVNÉ POUŽITIE

“Príprava na opätovné použitie sú činnosti zhodnocovania súvisiace s kontrolou, čistením alebo opravou, pri ktorej sa výrobky alebo zložky výrobkov, ktoré sa stali odpadom, pripravujú, aby sa opätovne použili bez akéhokoľvek iného predbežného spracovania; [...]”¹⁸

RECYKLOVANIE

“[R]ecyklácia [...] je každá činnosť zhodnocovania, ktorou sa odpadové materiály opätovne spracujú na výrobky, materiály alebo látky určené na pôvodný účel alebo na iné účely. Zahŕňa opätovné spracovanie organického materiálu, ale nezahŕňa energetické zhodnocovanie a opätovné spracovanie na materiály, ktoré sa majú použiť ako palivo alebo na činnosti spätného zasypávania [...]”¹⁹

ZNEŠKODŇOVANIE

“Zneškodňovanie je každá činnosť, ktorá nie je zhodnocovaním, i v prípade, ak je druhotným výsledkom činnosti spätné získanie látok alebo energie. Príloha I stanovuje neúplný zoznam činností zneškodňovania.”²⁰

DOWNCYKLÁCIA (DOWNCYCLING)

Downcyklácia znamená “recyklovať [(odpadové) materiály] [...] takým spôsobom, že výsledný výrobok [...] má nižšiu [kvalitu] [...] ako pôvodný.”²¹

UPCYKLÁCIA (UPCYCLING)

Upcyclácia znamená “opätovné použitie [...] vyradených predmetov alebo materiálu [...] takým spôsobom, aby sa vytvoril produkt vyššej kvality alebo vyššej hodnoty ako pôvodný.”²²

UZATVORENÁ SLUČKA (CLOSED LOOP)

“Materiály, komponenty a výrobky [...] sú „technické alebo biologické živiny“, ktoré cirkulujú v uzavretých okruhoch, kde sa ničím neplytvá, no namiesto toho [tieto materiály, komponenty a výrobky] smerujú do rôznych procesov v závislosti od [...] ich zostávajúcich vlastností a charakteristík.”²³

¹⁶ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

¹⁷ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

¹⁸ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

¹⁹ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

²⁰ Directive 2008/98/EC of the European Parliament and of the Council of 18 November 2008 on waste and repealing certain Directives (Text with EEA relevance)

²¹ <https://www.merriam-webster.com/dictionary/downcycle>

²² <https://en.oxforddictionaries.com/definition/upcycle>

²³ Eleni Iacovidou et al.: A pathway to circular economy: Developing a conceptual framework for complex value assessment of resources recovered from waste, *Journal of Cleaner Production*, Volume 168, 1 December 2017, Pages 1279-1288.

OTVORENÁ SLUČKA (OPEN LOOP)

Otvorené slučky sú opakom uzavretých slučiek. Preto "systém otvorených slučiek [...] vytvára odpad alebo vedľajšie produkty, pre ktoré nie je žiadne využitie. Zbavenie nežiadúcich vedľajších produktov zvyčajne stojí peniaze, degraduje životné prostredie alebo oboje. Napriek ekonomickej efektívnosti systému s uzavretou slučkou patrí väčšina modernej výroby do otvoreného systému."²⁴

KASKÁDOVANIE

"Kaskádové využitie [...] zdrojov [...] znamená účinné využívanie týchto zdrojov z hľadiska spotreby prírodných zdrojov, materiálu a pôdy. Je to efektívny princíp zvyšovania produktivity a efektívneho využívania vzácnych a hodnotných zdrojov surovín. Zásada kaskádového používania uprednostňuje použitie vyššej hodnoty, ktoré umožňuje opätovné použitie a recykláciu výrobkov a surovín a podporuje využívanie energie len vtedy, keď sa začínajú vyčerpávať ďalšie možnosti. Konkrétne uprednostňuje využívanie materiálu [...] pred výrobou energie, pretože spaľovanie znamená stratu surovín."²⁵

Taktiež pozri **DOWNCYKLÁCIU**

²⁴ <https://sustainabletomkins.org/signs-of-sustainability/tompkins-weekly-column/close-the-loop-for-a-more-sustainable-future/>

²⁵ http://www.birdlife.org/sites/default/files/attachments/cascading_use_memo_final.pdf